

—

Psykiatrinen hoitotahto

Mielenterveyden
keskusliitto

Saatteeksi

Tummennetut termit on avattu saatteen loppuun kootussa sanastossa.

Psykiatrinen hoitotahto vahvistaa **itseään määräämisoikeutesi** toteutumista tilanteissa, joissa et itse kykene osallistumaan psykiatrasta hoitoasi koskevaan päätöksentekoon. Psykiatrinen hoitotahto soveltuu myös muuhun mielenterveyspalveluissa toteutettavaan hoitoosi, hoivaasi ja kuntoutukseesi.

Psykiatrinen hoitotahto on yhtä sitova kuin muu **yleinen hoitotahto**, mutta kuten sen nimi kertoo, se on suunniteltu erityisesti psykiatrasta hoitoa ajatellen. Molemmissa on kuitenkin yhtä lailla kyse **potilaslain** tarkoittamasta hoitotahdosta. **Sosiaalihuollon asiakaslaissa** ei säädetä nimenomaisesti hoitotahdosta, mutta myös tuossa laissa säädetään asiakkaan tahdon selvittämisestä tilanteissa, joissa tämä on itse estynyt antamaan suostumustaan.

Psykiatrisessa hoitotahdossa sinulla on mahdollisuus kertoa etukäteen, miten haluat, että sinua hoidetaan ja kohdellaan. Voit esimerkiksi nimetä **laillisen edustajasi** ja kertoa arkiseen huolenpitoosi liittyviä toiveitasi.

Psykiatrisella hoitotahdolla sinun on myös mahdollista kieltäytyä hoidosta tai tietyistä hoitomenetelmistä. Vaikka et voi kieltäytyä **mielenterveyslain** mukaisesta **tahdosta riippumattomasta hoidosta**, esittämäsi toiveet tulee silti mahdollisuuksien mukaan huomioida myös sen aikana.

Hoitotahdolle ei ole olemassa virallisia muotovaatimuksia. Myös suullisesti ilmaistu toive voidaan käsittää hoitotahdoksi. Hoitotahto suositellaan kuitenkin tehtäväksi kirjallisena. Tässä lomakkeessa suositellaan myös, että tietyissä tilanteissa liittäisit hoitotahdon yhteyteen lääkärinlausunnon, jossa kerrotaan terveydentilastasi hoitotahdon tekohetkellä. Lausunnolla voi olla merkitystä silloin, jos sairastat jo hoitotahdon tekohetkellä esimerkiksi psykoosisairautta.

Voit ottaa psykiatrisen hoitotahdon mukaasi psykiatrian hoitopaikkoihin esimerkiksi tulosteena tai vaikka näyttää sen puhelimestasi. Sen sisältö voidaan kirjata luvallasi myös esimerkiksi sähköiseen sairaskertomukseesi.

Psykiatrinen hoitotahto on yhtä sitova kuin muu yleinen hoitotahto, mutta kuten sen nimi kertoo, se on suunniteltu erityisesti psykiatrista hoitoa ajatellen.

Tämä ohjeistus ja lomake ovat Mielenterveyden keskusliiton lokakuussa 2025 päivittämät. Psykiatrisen hoitotahdon ensimmäinen versio laadittiin aikanaan Lapin sairaanhoitopiirin, Balanssi ry:n ja Mielenterveyden keskusliiton yhteistyönä. Tässä päivityksessä on muun muassa laajennettu psykiatrinen hoitotahto koskemaan selkeyden vuoksi kaikkea mielen-terveyspalveluiden piirissä toteutettavaa hoitoa, hoivaa ja kuntoutusta. Päivityksessä on myös hyödynnetty esimerkiksi hyvinvointialueilla käytössä olevia henkilökohtaisten kriisi-suunnitelmien malleja.

Lisätietoa ja tulostettavan version tästä hoitotahdosta löydät sivulta www.mtkl.fi/psykiatrinenhoitotahto.

PSYKIATRINEN HOITOTAHTO

1. MILLOIN PSYKIATRISEN HOITOTAHDON VOI TEHDÄ?

Pätevän psykiatrisen hoitotahdon tekeminen edellyttää, että ymmärrät sen tekohetkellä riittävästi sen merkityksen ja sisällön. Tämän vuoksi hoitotahto on hyvä tehdä mahdollisimman terveenä. Pelkkä diagnoosi ei estä hoitotahdon tekemistä. Jos kuitenkin sairastat esimerkiksi psykoosisairautta, on suositeltavaa varmistaa sinua hoitavalta lääkäriltä, että psyykkinen terveydentilasi on hoitotahdon tekohetkellä riittävä psykiatrisen hoitotahdon tekemiseen. Voit liittää terveydentilaasi koskevan lausunnon halutessasi psykiatrisen hoitotahdon yhteyteen.

Oikeustoimikelpoisuuttasi koskevat rajoitukset eivät estä hoitotahdon tekemistä. Jos sinut on julistettu käräjäoikeuden päätöksellä **vajaaavaltaiseksi** tai jos sinulla on **edunvalvoja**, voit silti tehdä hoitotahdon. Lääkäri arvioi, oletko nimenomaan potilaslain näkökulmasta **toimintakykyinen** hoitotahdon tekemiseen.

Jos olet tehnyt sekä psykiatrisen hoitotahdon että muun, yleisen hoitotahdon, ne voivat olla yhtä aikaa voimassa. Muista siis huolehtia, että ne eivät ole keskenään ristiriidassa. Lomakkeessa on otettu lähtökohdaksi, että molemmat ovat yhtä aikaa voimassa, mutta myöhemmin tehty hoitotahto saa etusijan ristiriitatilanteessa.

2. MILLOIN PSYKIATRISESTA HOITOTAHDOSTA VOI POIKETA?

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten on noudatettava psykiatrasta hoitotahtoasi siinä määrin kuin se on käytettävien resurssien puitteissa mahdollista ja vaihtoehdot ovat lääketieteellisesti hyväksyttäviä. Hoitotahto ei ohita mielenterveyslain mukaisia, tahdosta riippumatonta hoitoa koskevia säännöksiä. Koska itsemääräämisoikeutta ei voida ohittaa ilman perusteltua

syötä myöskään tahdosta riippumattoman hoidon aikana, hoitotahtoa on myös sen aikana kunnioitettava niin pitkälle kuin mahdollista.

Poikkeaminen on mahdollista myös silloin, jos hoitohenkilökunnalla on vahva epäily, että olet kirjannut tahtosi lomakkeeseen selvästi väärin, tai että sinulla on ollut virheellinen käsitys sairautesi luonteesta ja sen hoidosta.

Hoitotahdosta voidaan poiketa luonnollisesti myös silloin, jos tahtosi on myöhemmin muuttunut ja olet jälleen kykenevä määräämään itse hoidostasi.

3. KENELTÄ VOIN KYSYÄ NEUVOA PSYKIATRISEN HOITOTAHDON TEKEMISEEN?

Psykiatrasta hoitotahtoa tehdessä sinulla voi herätä kysymyksiä hoitoon ja sairauteen liittyvistä asioista. Kysymysten selvittämiseksi hoitotahdosta kannattaa keskustella hoitavan lääkärin ja muun hoitohenkilöstön kanssa. Terveystieteiden ammattilaisten tehtävänä on neuvoa sinua tässäkin asiassa.

Hoitotahdosta kannattaa keskustella myös omaisten ja läheisten kanssa, jotta he osaavat tarvittaessa tulkita hoitotahtoaasi epäselvissä tilanteissa. Voit myös antaa heille kopion hoitotahdostasi.

4. MITÄ PSYKIATRINEN HOITOTAHTO SISÄLTÄÄ?

Lomake sisältää kaksi pääosiota:

Juridisesti sitovat tahdonilmaisut

Tässä osiossa valtuutat jonkun läheisistäsi osallistumaan hoitoasi koskeviin ratkaisuihin. Kun hoitohenkilöstö tietää, ketkä läheisistäsi olet valtuuttanut, heidän on helpompaa rakentaa yhteistyötä läheisten kanssa.

Hoitoa, hoivaa ja kuntoutusta koskevat toiveesi

Toiveitasi tulee noudattaa sosiaali- ja terveydenhuollon käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Voit täyttää hoitotahtolomakkeen niiltä osin, kuin katsot tarpeelliseksi.

SANASTO

➤ **Itsemääräämisoikeus** tarkoittaa sitä, että sinulla on oikeus tehdä omaa elämääsi ja hoitoasi koskevia valintoja ja päätöksiä. Kun toimintakykyysi heikkenee pysyvästi tai väliaikaisesti, katsotaan, että et voi aina käyttää itsemääräämisoikeuttasi. Silloin joku toinen tekee ratkaisuja puolestasi, kuitenkin sinua mahdollisuuksiesi mukaan kuullen ja hoitotahtoasi kunnioittaen.

➤ Toimintakyky

Tässä lomakkeessa toimintakyvyllä tarkoitetaan oikeudellista toimintakykyä, erityisesti kykyäsi tehdä hoitoasi koskevia päätöksiä siten, että riittävästi ymmärrät niiden sisällön ja seuraukset. Tällöin puhutaan "hoitosuostumuskelpoisuudesta". Lääkäri arvioi tapauskohtaisesti kykyäsi tai kyvyttömyytesi antaa suostumuksesi hoitoon.

➤ Vajaavaltaisuus

Jos käräjäoikeus määrää sinulle edunvalvojan, se voi samalla julistaa sinut vajaavaltaiseksi. Silloin oikeudellinen toimintakykyysi, tarkemmin sanoen oikeustoimikelpoisuutesi (esimerkiksi merkittävien sopimusten tekemiseen tai omaisuutesi myymiseen) on rajattu. **Vajaavaltaisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sinulta puuttuisi oikeudellinen toimintakyky esimerkiksi hoitotahdon tekemiseen.**

➤ Laillinen edustaja

Potilaslaissa tarkoitettu laillinen edustajasi voi olla edunvalvojasi (jos tälle on annettu riittävä kelpoisuus myös terveydellisistä asioistasi päättämiseen), huoltajasi, edunvalvontavaltuutetuksi nimeämäsi henkilö tai muu erikseen valtuuttamasi henkilö. Päätösvalta hoitoasi koskeviin asioihin säilyy sinulla laillisen edustajan olemassaolosta huolimatta, jos ymmärrät riittävällä tavalla asian merkityksen päätöksentekohetkellä.

➤ Edunvalvonta

Digi- ja väestötietovirasto tai käräjäoikeus voivat määrätä sinulle edunvalvojan hoitamaan asioitasi. Edunvalvoja on joko julkinen (edunvalvontatoimiston virkamies) tai yksityinen (yleensä läheinen).

Lähtökohtaisesti edunvalvonta koskee vain taloudellisia asioitasi, mutta edunvalvoja voi myös ottaa kantaa hoitoratkaisuihisi, jos hänelle on annettu siihen kelpoisuus. Vaikka tätä kelpoisuutta ei olisi, jokaisen edunvalvojan on kuitenkin holhoustoimilain 42 §:n mukaan huolehdittava, että sinulle järjestetään asianmukainen hoito, huolenpito ja kuntoutus. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokaisella edunvalvojalla on velvollisuus ja kelpoisuus asioida ainakin jossain määrin sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa.

➤ Edunvalvontavaltuutus

Edunvalvontavaltuutuksella voit ennakoida mahdollista toimintakyvyttömyyttäsi valtuuttamalla valitsemasi henkilön huolehtimaan asioistasi. Valtuutus tulee voimaan vain siinä tapauksessa, että tulet esimerkiksi psyykkisen sairauden vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistasi. Edunvalvontavaltuutus tehdään kirjallisesti.

Lisätietoa edunvalvontavaltuutuksesta:

<https://dvv.fi/nain-laadit-edunvalvontavaltakirjan>

➤ Yleinen hoitotahto

Tässä ohjeessa käytetään selkeyden vuoksi termiä ”yleinen hoitotahto” kuvaamaan sellaista hoitotahtoa, jossa voit ottaa laajemminkin kantaa muihin hoitoosi ja huolenpitoosi liittyviin asioihin. Voit tehdä sellaisen esimerkiksi vanhuuden varalle ja esittää toiveita esimerkiksi elvytykseen tai muihin elämän loppuvaiheen hoitoon liittyvistä asioista. Psykiatrinen hoitotahto ja yleinen hoitotahto ovat molemmat potilaslaissa tarkoitettuja hoitotahtoja. On yleinen virhekäsitys, että psykiatrinen hoitotahto olisi vähemmän sitova.

Hoitotahdot suositellaan tehtäväksi kirjallisena, mutta myös muu toimintakykyisenä esittämäsi toive, esimerkiksi suullinen toive, voidaan käsittää hoitotahdoksesi.

➤ **Mielenterveyslaki ja tahdosta riippumaton hoito**

Sinut voidaan mielenterveyslain (1116/1990) nojalla ottaa psykiatriseen sairaalaan hoidettavaksi, vaikka et itse haluaisi sitä. Vaikka sinut otetaan hoitoon tahdostasi riippumatta, itsemääräämisoikeuttasi tulee kunnioittaa hoidon aikana niin pitkälle kuin mahdollista.

Lisätietoa tahdosta riippumattomasta hoidosta:

<https://lvv.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/tahdosta-riippumaton-hoito>

➤ **Potilaslaki**

Potilaslaki on lyhenne potilaan ja asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetusta laista (785/1992). Potilaslain 2 luvussa säädetään potilaan oikeuksista ja erityisesti itsemääräämisoikeudesta. Tuohon lukuun kannattaa tutustua, jotta tiedät, mitä esimerkiksi potilaan läheisten asemasta ja lääkärin harkintavallasta on tarkalleen säädetty.

➤ **Sosiaalihuollon asiakaslaki**

Sosiaalihuollon asiakaslaki on lyhenne sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetystä laista (812/2000). Asiakslain 2 luvussa säädetään suurelta osin potilaslakia vastaavasti asiakkaan oikeuksista sosiaalihuollossa.

PSYKIATRINEN HOITOTAHTONI

Nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Olen laatinut tämän psykiatrisen hoitotahdon siltä varalta, että olen toimintakykyäni heikentävän sairauden vuoksi kykenemätön ymmärtämään ja tekemään päätöksiä psykiatrasta hoitoani koskevista asioista. Tämä hoitotahto soveltuu myös muuhun mielenterveyspalvelujen piirissä toteutettavaan hoitooni, hoivaani ja kuntoutukseeni.

Tällä asiakirjalla osoitan tulevan varalle mainittuja palveluita koskevat toiveeni. Ymmärrän, että psykiatrisen hoitotahtoni huomioidaan silloin, kun en itse kykene osallistumaan mainittuihin palveluihin liittyvään päätöksentekoon. Psykiatrisen hoitotahtoni on voimassa ainoastaan kyvyttömyyteni ajan.

Tämä hoitotahto voidaan tallentaa myös sähköisesti siten, että se on helposti hoitohenkilökunnan saatavilla.

Psykiatrisen hoitotahdon tekijän allekirjoitus

Paikka, päivämäärä, allekirjoitus

Mahdolliset todistajat

Paikka, päivämäärä, allekirjoitukset ja nimenselvennykset

Olen keskustellut hoitotahdostani seuraavien henkilöiden kanssa:

LIITTEET JA LISÄTIEDOT

Asiakirjan liitteenä on lääkärinlausunto, jossa käsitellään kykyäni tehdä pätevä hoitotahto

Kyllä

Ei

Yleinen hoitotahto

Yleinen hoitotahtoni on vakaan harkintani perusteella ilmaisema tahtoni siltä varalta, etten onnettomuuden tai vakavan sairauden vuoksi pysty osallistumaan päätöksentekoon itseäni koskevilla hoitoratkaisuissa. Tarkoitukseni on, että se ja psykiatrinen hoitotahtoni ovat yhtä aikaa voimassa ja että ne eivät olisi keskenään ristiriidassa. Ristiriitatilanteessa myöhemmin laadittu hoitotahto saa etusijan.

Olen tehnyt myös yleisen hoitotahdon

Kyllä

Ei

Jos kyllä, mistä se löytyy (esim. Omakanta) _____

Edunvalvontavaltuus

Olen pyrkinyt varmistumaan siitä, että edunvalvontavaltuutukseni ja hoitotahtoni eivät olisi keskenään ristiriidassa.

Olen tehnyt edunvalvontavaltuutuksen

Kyllä

Ei

Jos kyllä, mistä se löytyy _____

1. JURIDISESTI SITOVAT TAHDONILMAUKSENI

1. Laillisen edustajan nimeäminen

Potilaslain 6.2 §:n mukaan potilaan laillista edustajaa taikka lähiomaista tai muuta läheistä on ennen tärkeän hoitopäätöksen tekemistä kuultava sen selvittämiseksi, millainen hoito parhaiten vastaisi potilaan tahtoa. Lain mukaan näiden henkilöiden tulee tällaisessa tilanteessa antaa myös suostumuksensa hoitoon, ja suostumusta antaessaan heidän tulee huomioida potilaan aiemmin ilmaisema hoitotahto. Jos näkemykset eroavat toisistaan, lääkäri päättää, miten potilasta hoidetaan tämän edun mukaisesti. Mielenterveyslaissa säädetään erikseen tahdosta riippumattomasta psykiatrisesta sairaalahoidosta.

Valtuutan seuraavan henkilön/henkilöt, joille annetaan tietoa sairaudestani ja joita kuullaan tärkeiden hoitopäätösten tekemiseksi silloin, kun en itse kykene osallistumaan hoitoani koskevaan päätöksentekoon. He voivat myös tehdä hoitoani koskevat ratkaisut, mikäli tahtoni ei selkeästi ilmene tästä asiakirjasta. (Kyseessä voi olla omainen, läheinen, ystävä tai muu henkilö, johon luotan ja jonka kanssa olen keskustellut hoitotoiveistani.)

Nimet, henkilötunnukset, yhteystiedot

Olen varmistanut, että nimeämäni henkilöt ovat ymmärtäneet toiveeni. Valtuutus ei kata muita asioita.

Valtuutetuilla on oikeus saada tietoa potilasasiakirjoistani:

Kirjallisesti

Suullisesti

Muita minulle läheisiä ihmisiä, jotka tuntevat minut ja jotka voivat esimerkiksi kertoa mieltymyksistäni:

Näille läheisille ihmisille voidaan myös kertoa tietoja terveydentilastani, olinpaikastani ja muista tarpeelliseksi katsotuista asioista.

Mikäli minulle päädytään hakemaan edunvalvojaa, toivon, että seuraava henkilö tai henkilöt määrättäisiin edunvalvojakseni (edunvalvojana voi esimerkiksi toimia aiemmin nimetty laillinen edustaja):

2 HOITOA, HOIVAA JA KUNTOUTUSTA KOSKEVIA TOIVEITANI

1. Haluan, että seuraavia keskeisiä elämänarvojani kunnioitetaan hoidossani.

(Esimerkiksi elämänhistoriani keskeisiä asioita ja tapahtumia; suhteeni perheeseen; suhteeni uskontoon, juhlapyhiin ja haluni osallistua hartaustilaisuuksiin; suhteeni politiikkaan; muita elämäni ohjaavia keskeisiä periaatteita.)

2. Haluan, että seuraavia elämäntapojani kunnioitetaan hoidossani.

(Esimerkiksi yksityisyyden suojaani liittyviä toiveita, ruokailuun ja ruokavalioon liittyvät asiat, peseytyminen ja pukeutuminen, nukkumistottumukset, ulkoilu, liikunta, yksin oleminen, kulttuuri, harrastukset sekä muut asiat, joista pidän tai joista en pidä.)

3. Jos olen kiihtynyt, ahdistunut tai en muuten pysty kontrolloimaan käytöstäni, rauhoitun parhaiten seuraavalla tavalla:

hiljainen hetki huoneessani
hiljainen hetki hiljaisessa huoneessa
hiljainen istuminen hoitajan kanssa
keskustelu toisen potilaan kanssa
päiväkirjan kirjoittaminen
kirjan tai lehden lukeminen
musiikin kuuntelu
television katseleminen
ystävälle tai perheenjäsenelle soittaminen
keskustelu hoitohenkilökunnan kanssa
omalle avohoidon työntekijälle soittaminen
liikunta
kävely
hengitysharjoitukset
lämpimään suihkuun meno
kylmä vesi käsien päällä tai jään pitely
pitkällään olo kylmä peite kasvojen päällä
kääriytyminen lakanaan tai peittoon
painopeitto
juoma/välipala
lämmin juoma
kävelylle meneminen hoitajan kanssa
muu mikä?

Pyydän, että yllä mainitsemiani rauhoittumisen tapoja kokeillaan mahdollisuuksien mukaan ennen muita keinoja. Näin voidaan välttää tarve muilla tavoin hillitä, lääkittää tai muuten rajoittaa minua.

4. Jos olen kiihtynyt, ahdistunut tai en muuten pysty kontrolloimaan käytöstäni, oloani pahentaa:

kosketus
huoneen oven sulkeminen
eristetyksi tai eristykseen joutuminen
kovat äänet
televisio
huutaminen
eristetyksi tuleminen
virkapukuiset ihmiset
tietty aika päivästä _____
tietty aika vuodesta _____
muu, mikä?

5. Haluan, että seuraavat asiat otetaan huomioon psyykkisten sairauksieni hoitomenetelmien valinnassa:

6. Tahdon, että mahdollisessa tahdosta riippumattomassa hoidossani huomioidaan seuraavia toiveitani. (Esimerkiksi näkemykseni lääkehoidon, eristyksen, sitomisen, liikkumisen rajoittamisen sopivuudesta.)
